

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
KHOA TOÁN KINH TẾ

CHUYÊN ĐỀ THỰC TẬP

Chuyên ngành:	Toán Kinh tế
Đề tài:	Ứng dụng, đánh giá, và so sánh một số mô hình phân loại trong phân loại khách hàng thẻ tín dụng
Sinh viên thực hiện:	Nguyễn Đức Hiếu
Mã sinh viên:	11131371
Lớp:	Toán Kinh tế 55
Giảng viên hướng dẫn:	PGS. Nguyễn Thị Minh

Hà Nội, Ngày 27 tháng 5 năm 2017

MỤC LỤC

Mục lục	i
Danh sách hình minh họa	iii
Danh sách bảng	iii
Lời mở đầu	1
CHƯƠNG I: Tổng quan về quản trị rủi ro tín dụng đối với khách hàng cá nhân.	3
1.1 Tổng quan về rủi ro tín dụng và vấn đề quản trị rủi ro trong ngân hàng	3
1.1.1 Khái niệm về rủi ro và chấm điểm tín dụng	3
1.1.1.1 Khái niệm rủi ro tín dụng	3
a, Rủi ro	3
b, Rủi ro tín dụng	3
1.1.1.2 Nguyên nhân dẫn đến rủi ro tín dụng	4
a, Nguyên nhân từ phía Ngân hàng	4
b, Nguyên nhân từ phía khách hàng.	5
c, Nguyên nhân khác.	6
1.1.1.3 Sự cần thiết phải phòng ngừa rủi ro tín dụng.	6
a, Đối với bản thân Ngân hàng	6
b, Đối với nền kinh tế	7
1.1.2 Tổng quan về chấm điểm tín dụng tại các ngân hàng	7
1.1.2.1 Khái niệm về chấm điểm tín dụng	7
1.1.2.2 Mục đích của chấm điểm tín dụng	8
1.1.2.3 Vai trò của chấm điểm tín dụng	9
1.1.3 Hiện trạng của các hệ thống chấm điểm tín dụng	9
1.1.3.1 Các hệ thống chấm điểm tín dụng trên thế giới	9

1.1.3.2	Các hệ thống chấm điểm tín dụng ở Việt Nam	9
CHƯƠNG II:	Các Mô hình phân loại khách hàng vay thẻ tín dụng	11
2.1	Các mô hình phân loại	11
2.1.1	Mô hình logit	11
2.1.1.1	Khái niệm	11
2.1.1.2	Ước lượng mô hình logit	12
a,	Ước lượng hợp lý tối đa	12
b,	Ràng buộc L1 hay mô hình Lasso	12
2.1.1.3	Diễn giải kết quả ước lượng mô hình	13
2.1.2	Mô hình véc tơ máy hỗ trợ (Support Vector Machine - SVM)	13
2.1.2.1	Khái niệm	13
a,	Phân loại lề cực đại (Maximal Marginal Classifier)	14
b,	Mô hình phân loại véc tơ hỗ trợ	15
c,	Các kernel và mô hình véc tơ hỗ trợ máy	15
2.1.2.2	Quy trình xây dựng một mô hình véc tơ máy hỗ trợ	17
CHƯƠNG III:	Tình huống nghiên cứu.	18
3.1	Số liệu và các biến số	18
3.2	Xây dựng mô hình logit	22
3.2.1	Tiền xử lý bộ số liệu	22
3.2.2	Ước lượng mô hình	22
3.3	Xây dựng mô hình SVM	26
3.3.1	Tiền xử lý bộ số liệu	26
3.3.2	Xây dựng mô hình SVM	26
3.4	Kết luận về kết quả ước lượng của các mô hình	27
3.4.1	Nhận xét về hiệu quả của các mô hình	27
3.4.1.1	Nhận xét mô hình Logit	27
3.4.1.2	Nhận xét mô hình SVM	29
3.4.1.3	So sánh giữa hai mô hình	30
CHƯƠNG IV:	Kết luận.	33
PHỤ LỤC A:	Thông tin về phiên làm việc trên R	34
	Tài liệu tham khảo.	36

DANH SÁCH HÌNH VẼ

2.1	Ví dụ về siêu mặt phẳng lồi cực đại trong không gian 2 chiều. . . .	14
2.2	Ví dụ về phân loại sử dụng mô hình SVM	16
3.1	Ma trận hệ số tương quan Pearson	20
3.2	Phép chiếu bộ số liệu trên hai thành phần chính.	21
3.3	Giá trị ước lượng của các hệ số theo chiều tăng của $\log(\lambda)$	23
3.4	Giá trị trung bình của Deviance tương ứng với mỗi giá trị tương ứng của λ	24
3.5	Kết quả SVM cho các giá trị khác nhau của tham số C và σ	27
3.6	Phân bố giá trị ước lượng được của biến DEFAULT	28
3.7	Biểu đồ ROC cho kết quả ước lượng của mô hình Logit	29
3.8	Confusion matrix cho mô hình SVM (radial kernel)	30
3.9	Confusion matrix cho mô hình Logit với điểm mức điểm phân loại vào nhóm vỡ nợ là 0,1117041	31

DANH SÁCH BẢNG

3.1	Hệ số ước lượng	25
3.2	Một số chỉ tiêu phân tích kết quả phân loại của mô hình SVM . . .	30

LỜI MỞ ĐẦU

Đối với các ngân hàng việc chấm điểm tín dụng và phân loại các khách hàng là một trong những khâu thiết yếu cho quy trình quản trị rủi ro của ngân hàng. Phương pháp truyền thống của việc ra quyết định có cho một cá nhân cụ thể vay hay không là dựa trên đánh giá cảm tính dựa trên kinh nghiệm cá nhân. Tuy nhiên, sự phát triển về quy mô của nền kinh tế đã tạo ra sức ép về nhu cầu vay, đi kèm với đó là sự cạnh tranh giữa các ngân hàng và công nghệ máy tính ngày càng phát triển đã khiến cho việc sử dụng các mô hình thống kê trong việc phân loại các khách hàng tín dụng là bắt buộc đối với các ngân hàng trên thế giới mà ở Việt Nam cũng không phải là ngoại lệ.

Vậy, phương pháp ước lượng nào có thể giúp chúng ta xây dựng được hệ thống chấm điểm tín dụng chính xác nhất? Đã có một số nghiên cứu mang tính chất so sánh hiệu năng giữa các mô hình (Baesens et al. 2003; Xiao, Zhao, and Fei 2006; Lessmann et al. 2015). Sự khác biệt về hiệu năng của các phương pháp khác nhau là có, tuy nhiên hầu như là không đáng kể, và không phải các mô hình hiệu quả hơn đều là các mô hình mới và tân tiến. Theo Thomas (2010), cách hiệu quả để xây dựng một hệ thống lượng định hiệu quả là phối hợp nhiều mô hình khác nhau thay vì tìm kiếm một mô hình toàn diện có thể áp dụng với tất cả các ngân hàng.

Trong bài này, chúng ta sẽ tiếp cận đến một số phương pháp phân loại các khách hàng tín dụng phổ biến hiện nay và rút ra một số kết luận về việc sử dụng các phương pháp khác nhau sao cho hợp lý. Bài viết này được bố cục như sau:

- **Chương 1** đưa ra một cái nhìn tổng quan về lĩnh vực quản trị rủi ro tín dụng trong ngân hàng và đưa ra một số vấn đề của việc chấm điểm tín dụng tại các ngân hàng Việt Nam.
- Các mô hình được thực hiện trong bài này sẽ được giới thiệu ở **Chương 2**, đi kèm với đó là một số chỉ tiêu sẽ được dùng để đánh giá mô hình trong bài này.

- Trong **Chương 3**, chúng ta sẽ ứng dụng các phương pháp được giới thiệu ở **Chương 2** trong một bộ số liệu mẫu về các khách hàng thẻ tín dụng trong một ngân hàng ở Đài Loan.
- Kết quả của các mô hình sẽ được thảo luận ở **Chương 4**, cùng với một số kết luận rút ra được sau khi áp dụng mô hình.

Đề tài này được soạn thảo bằng $\text{L}^{\text{A}}\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ kết hợp với Sweave và knitr (Xie 2015). Tất cả phân tích được thực hiện trên phần mềm thống kê R version 3.4.0 (2017-04-21) (R Core Team 2017), các phân tích cụ thể được thực hiện sử dụng các gói mở rộng caret (Jed Wing et al. 2016), tidyverse (Wickham 2017)... Mô hình logit được thực hiện với gói glmnet (Friedman, Hastie, and Tibshirani 2010). Mô hình SVM được thực hiện với gói kernlab (Karatzoglou et al. 2004), là một giao diện của phần mềm LIBSVM (Chang and Lin 2011) trong môi trường R.

Em xin cảm ơn giáo viên hướng dẫn, cô Nguyễn Thị Minh, cùng với các thầy cô giáo khác trong khoa đã tạo điều kiện cho em thực hiện đề tài này.

CHƯƠNG I

TỔNG QUAN VỀ QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG ĐỐI VỚI KHÁCH HÀNG CÁ NHÂN

1.1 TỔNG QUAN VỀ RỦI RO TÍN DỤNG VÀ VẤN ĐỀ QUẢN TRỊ RỦI RO TRONG NGÂN HÀNG

1.1.1 Khái niệm về rủi ro và chấm điểm tín dụng

1.1.1.1 Khái niệm rủi ro tín dụng

a, Rủi ro

Có nhiều cách quan niệm khác nhau về rủi ro phụ thuộc vào lĩnh vực mà nó áp dụng. Tuy nhiên, các quan niệm đó coi rủi ro là các biến cố không mong đợi, gây ra thiệt hại và có thể đo lường được.

Trong các ngân hàng thương mại, rủi ro được hiểu là những biến cố có thể gây ra thiệt hại cho lợi nhuận hay thậm chí là nguy cơ phá sản của các ngân hàng.

Trong hoạt động kinh tế nói chung và trong hoạt động Ngân hàng nói riêng thì vấn đề rủi ro là không thể tránh khỏi. Vì thế, các ngân hàng không thể loại bỏ được rủi ro mà chỉ có thể phát hiện kịp thời để có những biện pháp chủ động xử lý.

b, Rủi ro tín dụng

Là rủi ro do một khách hàng hay một nhóm khách hàng vay vốn không trả được nợ cho Ngân hàng. Trong kinh doanh Ngân hàng, rủi ro tín dụng là loại rủi ro lớn nhất, thường xuyên xảy ra và gây hậu quả nặng nề có khi dẫn đến phá sản Ngân hàng.

Ngày nay, nhu cầu về vốn để mở rộng sản xuất kinh doanh, cải tiến trang thiết bị kỹ thuật, nâng cao công nghệ và các nhu cầu phục vụ sản xuất kinh doanh luôn

tăng lên. Để đáp ứng nhu cầu này, các NHTM cũng phải luôn mở rộng quy mô hoạt động tín dụng, điều đó có nghĩa là rủi ro tín dụng cũng phát sinh nhiều hơn.

Rủi ro tín dụng là loại rủi ro phức tạp nhất, việc quản lý và phòng ngừa nó rất khó khăn, nó có thể xảy ra ở bất cứ đâu, bất cứ lúc nào... Rủi ro tín dụng nếu không được phát hiện và xử lý kịp thời sẽ nảy sinh các rủi ro khác.

Rủi ro tín dụng có thể rơi vào một trong các loại sau:

- Rủi ro vỡ nợ: Rủi ro của các khoản thiệt hại phát sinh từ người đi vay không có khả năng thanh toán đầy đủ khoản nợ hoặc đã quá thời hạn quy định mà không có khả năng trả nợ. Rủi ro vỡ nợ có thể tác động đến tất cả các giao dịch nhạy cảm với tín dụng bao gồm các khoản vay, chứng khoán và các công cụ phái sinh.
- Rủi ro tập trung: Rủi ro này xuất hiện khi ngân hàng thương mại cho vay một khách hàng hoặc một nhóm khách hàng có liên quan với mức tín dụng quá lớn so với năng lực tài chính của NHTM đó tại một thời điểm. Khi khách hàng gặp rủi ro trong hoạt động và không thể thanh toán nợ đúng hạn, NHTM cho vay có thể gặp vấn đề thanh khoản.
- Rủi ro quốc gia Rủi ro khi những thay đổi kinh tế hay chính trị tại nước ngoài, ví dụ như thiếu dự trữ tiền tệ (hồi đoái), sẽ gây chậm trễ thanh toán tiền vay cho các ngân hàng tín dụng, cơ quan kiểm soát ngoại hối hoặc gây mất khoản nợ. Rủi ro thuộc về quốc gia có phạm vi rộng hơn rủi ro chủ quyền, vì nó xem xét suất hoàn trả nợ từ những người vay tư nhân cũng như chính phủ trung ương. Các ngân hàng dành riêng các quỹ trong một tài khoản dự trữ, gọi là dự trữ rủi ro chuyển giao được phân bổ, làm khoản đệm đối phó với những khoản lỗi nợ khó đòi có thể xảy ra từ các khoản vay nước ngoài.

1.1.1.2 Nguyên nhân dẫn đến rủi ro tín dụng

Thực tế kinh doanh của Ngân hàng trong thời gian qua cho thấy rủi ro tín dụng xảy ra là do những nguyên nhân sau:

a, Nguyên nhân từ phía Ngân hàng

- Ngay hàng đưa ra chính sách tín dụng không phù hợp với nền kinh tế và thể lệ cho vay còn sơ hở để khách hàng lợi dụng chiếm đoạt vốn của Ngân hàng.

- Do cán bộ Ngân hàng chưa chấp hành đúng quy trình cho vay như: không đánh giá đầy đủ chính xác khách hàng trước khi cho vay, cho vay không, thiếu tài sản đảm bảo, cho vay vượt tỷ lệ an toàn. Đồng thời cán bộ Ngân hàng không kiểm tra, giám sát chặt chẽ về tình hình sử dụng vốn vay của khách hàng.
- Do trình độ nghiệp vụ của cán bộ tín dụng còn nên việc đánh giá các dự án, hồ sơ xin vay còn chưa tốt, còn xảy ra tình trạng dự án thiếu tính khả thi mà vẫn cho vay.
- Cán bộ Ngân hàng còn thiếu tinh thần trách nhiệm, vi phạm đạo đức kinh doanh như: thông đồng với khách hàng lập hồ sơ giả để vay vốn, xâm tiêu khi giải ngân hay thu nợ, đôi khi còn nể nang trong quan hệ khách hàng.
- Ngân hàng đôi khi quá chú trọng về lợi nhuận, đặt những khoản vay có lợi nhuận cao hơn những khoản vay lành mạnh.
- Do áp lực cạnh tranh với các Ngân hàng khác.
- Do tình trạng tham nhũng, tiêu cực diễn ra trong nội bộ Ngân hàng

b, Nguyên nhân từ phía khách hàng.

- Người vay vốn sử dụng vốn vay sai mục đích, sử dụng vào các hoạt động có rủi ro cao dẫn đến thua lỗ không trả được nợ cho Ngân hàng.
- Do trình độ kinh doanh yếu kém, khả năng tổ chức điều hành sản xuất kinh doanh của lãnh đạo còn hạn chế.
- Doanh nghiệp vay ngắn hạn để đầu tư vào tài sản lưu động và cố định.
- Doanh nghiệp sản xuất kinh doanh thiếu sự linh hoạt, không cải tiến quy trình công nghệ, không trang bị máy móc hiện đại, không thay đổi mẫu mã hoặc nghiên cứu nâng cao chất lượng sản phẩm...dẫn tới sản phẩm sản xuất ra thiếu sự cạnh tranh, bị ứ đọng trên thị trường khiến cho doanh nghiệp không có khả năng thu hồi vốn trả nợ cho Ngân hàng.
- Do bản thân doanh nghiệp có chủ ý lừa gạt, chiếm dụng vốn của Ngân hàng, dùng một loại tài sản thế chấp đi vay nhiều nơi, không đủ năng lực pháp nhân.

c, Nguyên nhân khác.

- Do sự thay đổi bất thường của các chính sách, do thiên tai bão lũ, do nền kinh tế không ổn định.... khiến cho cả Ngân hàng và khách hàng không thể ứng phó kịp.
- Do môi trường pháp lý lỏng lẻo, thiếu đồng bộ, còn nhiều sơ hở dẫn tới không kiểm soát được các hiện tượng lừa đảo trong việc sử dụng vốn của khách hàng.
- Do sự biến động về chính trị - xã hội trong và ngoài nước gây khó khăn cho doanh nghiệp dẫn tới rủi ro cho Ngân hàng.
- Ngân hàng không theo kịp đà phát triển của xã hội, nhất là sự bất cập trong trình độ chuyên môn cũng như công nghệ Ngân hàng.
- Do sự biến động của kinh tế như suy thoái kinh tế, biến động tỷ giá, lạm phát gia tăng ảnh hưởng tới doanh nghiệp cũng như Ngân hàng.
- Sự bất bình đẳng trong đối xử của Nhà nước dành cho các NHTM khác nhau.
- Chính sách Nhà nước chậm thay đổi hoặc chưa phù hợp với tình hình phát triển đất nước.

1.1.1.3 Sự cần thiết phải phòng ngừa rủi ro tín dụng.

a, Đối với bản thân Ngân hàng

Các nhà kinh tế thường gọi Ngân hàng là “ngành kinh doanh rủi ro”. Thực tế đã chứng minh không một ngành nào mà khả năng dẫn đến rủi ro lại lớn như trong lĩnh vực kinh doanh tiền tệ- tín dụng. Ngân hàng phải gánh chịu những rủi ro không những do nguyên nhân chủ quan của mình, mà còn phải gánh chịu những rủi ro khách hàng gây ra. Vì vậy “rủi ro tín dụng của Ngân hàng không những là cấp số cộng mà có thể là cấp số nhân rủi ro của nền kinh tế”.

Khi rủi ro xảy ra, trước tiên lợi nhuận kinh doanh của Ngân hàng sẽ bị ảnh hưởng. Nếu rủi ro xảy ra ở mức độ nhỏ thì Ngân hàng có thể bù đắp bằng khoản dự phòng rủi ro (ghi vào chi phí) và bằng vốn tự có, tuy nhiên nó sẽ ảnh hưởng trực tiếp tới khả năng mở rộng kinh doanh của Ngân hàng. Nghiêm trọng hơn, nếu rủi ro xảy ra ở mức độ lớn, nguồn vốn của Ngân hàng không đủ bù đắp, vốn khả dụng bị thiếu, lòng tin của khách hàng giảm tất nhiên sẽ dẫn tới phá sản Ngân hàng. Vì

vậy việc phòng ngừa và hạn chế rủi ro tín dụng là một việc làm cần thiết đối với các NHTM.

b, Đối với nền kinh tế

Trong nền kinh tế thị trường, hoạt động kinh doanh của Ngân hàng liên quan đến rất nhiều các thành phần kinh tế từ cá nhân, hộ gia đình, các tổ chức kinh tế cho tới các tổ chức tín dụng khác. Vì vậy, kết quả kinh doanh của Ngân hàng phản ánh kết quả sản xuất kinh doanh của nền kinh tế và đương nhiên nó phụ thuộc rất lớn vào tình hình tổ chức sản xuất kinh doanh của các doanh nghiệp và khách hàng. Hoạt động kinh doanh của Ngân hàng không thể có kết quả tốt khi hoạt động kinh doanh của nền kinh tế chưa tốt hay nói cách khác hoạt động kinh doanh của Ngân hàng sẽ có nhiều rủi ro khi hoạt động kinh tế có nhiều rủi ro. Rủi ro xảy ra dẫn tới tình trạng mất ổn định trên thị trường tiền tệ, gây khó khăn cho các doanh nghiệp sản xuất kinh doanh, làm ảnh hưởng tiêu cực đối với nền kinh tế và đời sống xã hội. Do đó, phòng ngừa và hạn chế rủi ro tín dụng không những là vấn đề sống còn với Ngân hàng mà còn là yêu cầu cấp thiết của nền kinh tế góp phần vào sự ổn định và phát triển của toàn xã hội.

1.1.2 Tổng quan về chấm điểm tín dụng tại các ngân hàng

1.1.2.1 Khái niệm về chấm điểm tín dụng

Chấm điểm tín dụng là một phương thức để đánh giá rủi ro của những đối tượng đi vay. Theo đó, ngân hàng sử dụng phương pháp thống kê, nghiên cứu dữ liệu để đánh giá rủi ro của người vay. Phương pháp này đưa ra “điểm” mà ngân hàng có thể sử dụng để xếp loại những người xin vay xét về độ mạo hiểm. Để tạo dựng một hình mẫu chấm điểm, hay một “bảng điểm”, thì những người nghiên cứu phân tích số liệu trong quá khứ về các khoản vay trước đó để quyết định những đặc điểm của những người đi vay nào là hữu ích trong việc phỏng đoán xem liệu khoản vay đó có phát huy tốt tác dụng không.

Một mô hình được thiết kế tốt sẽ đưa ra tỷ lệ điểm cao nhiều hơn cho những người đi vay có khả năng sử dụng vốn vay hiệu quả và ngược lại, tỷ lệ phần trăm điểm thấp nhiều hơn cho những người đi vay mà những khoản vay ít phát huy tác dụng. Nhưng không có mô hình nào là hoàn hảo, cho nên đôi khi có những đối tác không tốt lại nhận được điểm cao hơn. Thông tin của những người đi vay được

thu nhận từ đơn đăng ký của đối tượng cho vay như: thu nhập hàng tháng của cá nhân/doanh nghiệp đi vay, khoản nợ đọng, tài sản tài chính, khoản thời gian mà doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực kinh doanh của mình, liệu doanh nghiệp đã từng phạm lỗi trong một khoản vay trước đó hay không, liệu và loại tài khoản ngân hàng mà doanh nghiệp đi vay có là tất cả những yếu tố tiềm năng có khả năng đánh giá được khoản vay mà có thể được sử dụng trong bảng điểm.

Phân tích tổng hợp liên quan đến khoản vay từ những biến số ở trên được sử dụng để tìm ra sự kết hợp của các biến, đoán biết trước được những rủi ro, những biến nào cần được chú trọng nhiều hơn. Dù có được sự tương quan giữa những nhân tố này, nhưng sẽ vẫn có một số nhân tố không đưa đến hình mẫu cuối cùng vì nó có ít giá trị so sánh với những biến số khác trong mô hình. Sự dụng các mô hình chấm điểm tín dụng, ngân hàng sẽ chấp nhận cho vay với những doanh nghiệp có điểm trên điểm sàn, và từ chối những doanh nghiệp dưới điểm sàn hoặc xem xét kỹ hơn hồ sơ của những người gần điểm sàn trước khi đưa ra quyết định cuối cùng.

Kể cả một hệ thống chấm điểm tốt cũng không dự đoán chắc chắn khả năng hoàn trả vốn vay của doanh nghiệp nhưng nó cũng đưa ra được những dự đoán khá chính xác về sai sót mà một doanh nghiệp đi vay với những đặc điểm nhất định có thể mắc phải. Để xây dựng một hình mẫu tốt, những người xây dựng phải có dữ liệu chính xác phản ánh khoản vay trong cả giai đoạn, trong điều kiện kinh tế tốt và xấu.

1.1.2.2 Mục đích của chấm điểm tín dụng

Mục tiêu trước hết và quan trọng nhất của việc xếp hạng tín dụng là nhằm mục đích xác định được mức độ rủi ro mà ngân hàng phải đối mặt nếu như chấp nhận các khoản vay của khách hàng. Thông qua quá trình đánh giá xếp hạng của hệ thống xếp hạng tín dụng, NHTM có thể dự đoán được những sự khác biệt về mặt kinh tế giữa những gì mà người đi vay hứa thanh toán và những gì mà NHTM thực sự nhận được.

Ngoài ra, việc đánh giá xếp hạng tín dụng còn giúp cho ngân hàng đạt được những mục tiêu cụ thể sau:

- Hỗ trợ ngân hàng đưa ra quyết định về việc có chấp nhận hay từ chối các khoản vay, để từ đó có một chính sách tín dụng chính xác hơn. Chính sách này bao gồm việc xác định mức giá lãi vay, giới hạn lãi vay, các tài sản, điều kiện đảm bảo....

- NHTM có thể đánh giá hiệu quả danh mục cho vay thông qua giám sát sự thay đổi dư nợ và phân loại nợ trong từng nhóm khách hàng đã được xếp hạng, qua đó điều chỉnh danh mục theo hướng ưu tiên nguồn lực vào những nhóm khách hàng an toàn.
- Phát hiện sớm các khoản tín dụng có khả năng bị tổn thất hay đi chệch hướng khỏi chính sách tín dụng của ngân hàng; xác định rõ khi nào cần có sự giám sát hoặc có các hoạt động điều chỉnh khoản tín dụng và ngược lại.
- Hỗ trợ cho ngân hàng trong quá trình thực hiện phân loại nợ và trích lập dự phòng rủi ro.

1.1.2.3 Vai trò của chấm điểm tín dụng

1.1.3 Hiện trạng của các hệ thống chấm điểm tín dụng

1.1.3.1 Các hệ thống chấm điểm tín dụng trên thế giới

1.1.3.2 Các hệ thống chấm điểm tín dụng ở Việt Nam

Căn cứ vào Điều 7 của Quyết định 493/2005/QĐ-NHNN và các quy định có liên quan của từng ngân hàng nhằm xác lập quy trình xếp hạng tín dụng, một quy trình xếp hạng tín dụng bao gồm các bước cơ bản như sau :

- Thu thập thông tin liên quan đến các chỉ tiêu sử dụng trong phân tích đánh giá, thông tin xếp hạng của các tổ chức tín nhiệm khác liên quan đến đối tượng xếp hạng. Trong quá trình thu thập thông tin, ngoài những thông tin do chính khách hàng cung cấp, cán bộ thẩm định phải sử dụng nhiều nguồn thông tin khác từ các phương tiện thông tin đại chúng, thông tin từ trung tâm tín dụng của ngân hàng, thông tin từ CIC, ...
- Phân tích bằng mô hình để kết luận về mức xếp hạng. Sử dụng các chỉ tiêu nhân thân và quan hệ với ngân hàng. Mức xếp hạng cuối cùng được quyết định sau khi tham khảo ý kiến Hội đồng xếp hạng. Trong quá trình xếp hạng tín dụng của các NHTM thì kết quả xếp hạng không được công bố rộng rãi.
- Theo dõi tình trạng tín dụng của đối tượng được xếp hạng để điều chỉnh mức xếp hạng. các thông tin điều chỉnh được lưu giữ. Tổng hợp kết quả xếp hạng so sánh với thực tế rủi ro xảy ra, và dựa trên tần suất phải điều chỉnh mức

xếp hạng đã thực hiện đối với khách hàng để xem xét điều chỉnh mô hình xếp hạng.

CHƯƠNG II

CÁC MÔ HÌNH PHÂN LOẠI KHÁCH HÀNG VAY THẺ TÍN DỤNG

2.1 CÁC MÔ HÌNH PHÂN LOẠI

2.1.1 Mô hình logit

2.1.1.1 Khái niệm

Mô hình hồi quy Logistic (hay logit) được dùng để nghiên cứu mối quan hệ giữa xác suất của các biến nhị phân hoặc phân loại và các biến giải thích khác. Hướng tiếp cận của mô hình Logistic cho bài toán phân loại là bằng cách ước lượng giá trị xác suất $P(y = 1|X)$ như sau:

$$P(y = 1|X) = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n}}$$

Với y là biến dùng để phân loại, chỉ nhận hai giá trị 0 hoặc 1, X là các vector của biến độc lập, $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \dots, \beta_n$ là các hệ số cần ước lượng.

Hay còn được viết dưới dạng:

$$\log \frac{P(y = 1|X)}{P(y = 0|X)} = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n$$

Trong trường hợp các biến độc lập là biến phân loại không so sánh được (ví dụ: Giới tính, dân tộc, v.v..) chúng ta đưa các biến này vào mô hình bằng cách sử dụng một nhóm các biến giả tương ứng với từng giá trị khác nhau của biến phân loại.

2.1.1.2 Ước lượng mô hình logit

a, Ước lượng hợp lý tối đa

Các hệ số β thường được ước lượng bằng phương pháp ước lượng hợp lý tối đa (Hosmer Jr, Lemeshow, and Sturdivant 2013), sử dụng hàm hợp lý có điều kiện G đối với mỗi giá trị của X . Hàm hợp lý logarit cho N quan sát được viết như sau:

$$L(\theta) = \sum_{i=1}^N P_{g_i}(x_i; \theta)$$

, với $p_k(x_i; \theta) = P(G = k | X = x_i; \theta)$.

Trong trường hợp biến phụ thuộc Y chỉ có 2 giá trị: $(0, 1)$, ta có thể mã hóa 2 nhóm của g_i thành $y_i = 1$ khi $g_i = 1$ và $y_i = 0$ khi $g_i = 2$. Khi đó logarit của hàm hợp lý có thể viết lại như sau:

$$L(\beta) = \sum_{i=1}^N \{y_i \log(x_i; \beta) + (1 - y_i) \log(x_i; \beta)\}$$

Tối ưu hóa hàm L sẽ cho chúng ta ước lượng hợp lý tối đa cho các hệ số β trong mô hình.

b, Ràng buộc L1 hay mô hình Lasso

Một vấn đề mô hình logit hay gặp phải đó là hiện tượng đa cộng tuyến giữa các biến khi số lượng biến p tăng lên. Hậu quả của hiện tượng này là các ước lượng cho hệ số β thường là có sai số lớn, mặc dù ước lượng vẫn là không chệch. Nói cách khác, các giá trị β ước lượng được thường có hiệu quả kém khi áp dụng trên mẫu mới, mặc dù mô hình vẫn có độ chính xác cao khi áp dụng trên bộ số liệu mẫu dùng để ước lượng ra mô hình.

Để xử lý vấn đề này, chúng ta có thể áp dụng nhiều phương pháp để loại biến ra khỏi mô hình, hoặc sử dụng các phương pháp ước lượng khác mà các biến có ý nghĩa thống kê thấp bị loại ra khỏi mô hình trong quá trình ước lượng.

Phương pháp Lasso là một cải tiến của các mô hình tuyến tính, trong mô hình này, chúng ta áp dụng thêm ràng buộc L1 đối với hàm hợp lý tối đa. Áp dụng với mô hình Logit, thay vì tối ưu hàm hợp lý tối đa, chúng ta tối ưu:

$$\max_{\beta_0, \beta} \left\{ \sum_{i=1}^N [y_i \log(x_i; \beta) + (1 - y_i) \log(x_i; \beta)] - \lambda \sum_{j=1}^p |\beta_j| \right\}$$

Sử dụng các giá trị khác nhau của tham số λ , phương pháp lasso thu nhỏ giá trị ước lượng của các β so với phương pháp tối đa hóa hàm hợp lý truyền thống. Vì các giá trị thu nhỏ của β có thể giảm về 0 và loại ra khỏi mô hình nếu λ đủ lớn, phương pháp lasso có thể được dùng để thay thế cho việc chọn biến trong các mô hình đa biến.

Đồng thời đối với lasso, ta thường không ràng buộc các hệ số chặn, và các biến giải thích phải được chuẩn hóa để ràng buộc chung cho các β là có ý nghĩa. Vì hàm tối ưu của chúng ta là hàm lồi, lời giải có thể tính sử dụng các phương pháp phi tuyến.

2.1.1.3 Diễn giải kết quả ước lượng mô hình

2.1.2 Mô hình véc tơ máy hỗ trợ (Support Vector Machine - SVM)

2.1.2.1 Khái niệm

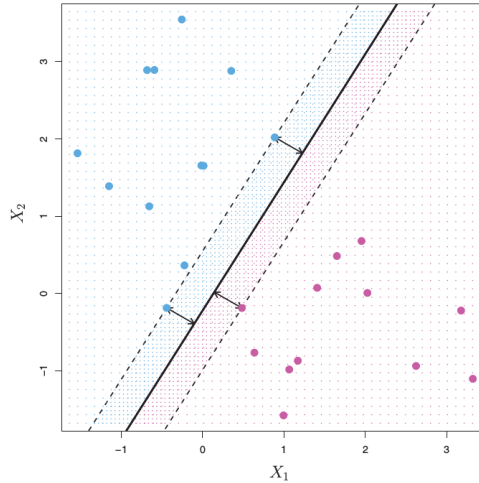
Thay vì đi tìm mô hình ước lượng tỷ lệ $P(Y = 1)$ như trong mô hình logit. một hướng tiếp cận khác là đi tìm một siêu mặt phẳng có khả năng chia cắt không gian của bộ số liệu ra làm 2 phần. Nói cách khác là ước lượng một hàm:

$$f(x) = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 \dots \beta_p x_p$$

sao cho các quan sát thuộc 2 nhóm khác nhau sẽ được quyết định bằng dấu của $f(x)$, tức là nằm ở 2 phía của siêu mặt phẳng:

$$\beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 \dots \beta_p x_p = 0$$

Mô hình véc tơ máy hỗ trợ (Support Vector Machine - SVM) là một trong những mô hình thuộc loại này. SVM phát triển từ những năm 1990 và nhanh chóng được mọi người đón nhận vì khả năng phân loại tốt trong nhiều trường hợp khác nhau.

Hình 2.1: Ví dụ về siêu mặt phẳng lề cực đại trong không gian 2 chiều.

a, Phân loại lề cực đại (Maximal Marginal Classifier)

Mô hình SVM được phát triển từ một mô hình phân loại khá đơn giản gọi là mô hình maximal margin classifier (Boser, Guyon, and Vapnik 1992). Thông thường, nếu như một bộ số liệu có thể được chia ra bởi một siêu mặt phẳng ngăn cách, chúng ta sẽ có thể tìm được vô số siêu mặt phẳng như thế. Điều này là do các mặt phẳng có di chuyển nhẹ lên xuống hoặc quay mà không chạm tới các quan sát. Để xây dựng một mô hình phân loại dựa trên một siêu mặt phẳng phân loại, chúng ta phải có một mô hình hợp lý để chọn mặt phẳng hợp lý trong số vô số siêu mặt phẳng này.

mô hình Maximal Marginal Classifier lựa chọn siêu mặt phẳng mà nằm xa nhất các quan sát trong bộ số liệu. Nếu chúng ta tính khoảng cách từ các quan sát tới siêu mặt phẳng đã cho, khoảng cách nhỏ nhất từ các quan sát đến siêu mặt phẳng này gọi là lề (margin) của siêu mặt phẳng. Siêu mặt phẳng lề cực đại mà chúng ta chọn trong mô hình này là siêu mặt phẳng mà lề là lớn nhất.

Siêu mặt phẳng được ước lượng bằng cách giải phương trình:

$$\begin{cases} \max_{\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_p} M \\ \sum_{j=1}^p \beta_j^2 = 1 \\ y_i(\beta_0 + \beta_1 x_{i1} + \dots + \beta_p x_{ip}) \geq M \quad \forall i = 1, 2, \dots, n \end{cases}$$

trong đó M là độ rộng của lề, chúng ta tìm giá trị tối đa cho giá trị này, dưới ràng

buộc rằng

$$y_i(\beta_0 + \beta_1 x_{i2} + \dots + \beta_p x_{ip}) \geq M \quad \forall i = 1, 2, \dots, n$$

để đảm bảo rằng mỗi quan sát đều nằm trên đúng phía của siêu mặt phẳng phân loại, với điều kiện rằng M không âm. Khoảng cách từ quan sát thứ i đến siêu mặt phẳng có thể được tính bằng:

$$y_i(\beta_0 + \beta_1 x_{i2} + \dots + \beta_p x_{ip})$$

b, Mô hình phân loại véc tơ hỗ trợ

Mô hình phân loại lề cực đại không thể thực hiện được trong trường hợp không tồn tại một siêu mặt phẳng nào có thể chia tách bộ số liệu ra thành 2 nhóm.

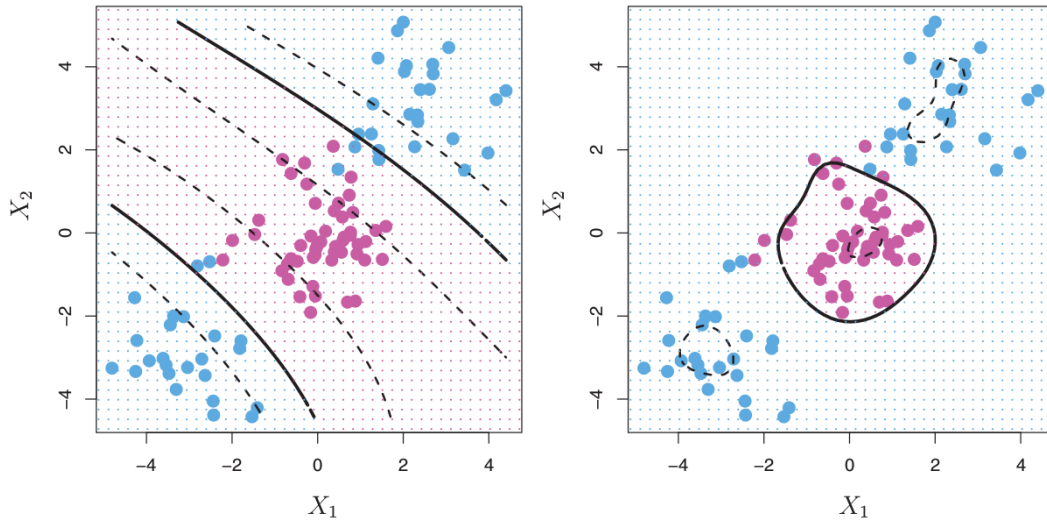
Một cải tiến của mô hình này là mô hình hỗ trợ máy, trong đó siêu mặt phẳng được ước lượng bằng phương trình:

$$\begin{cases} \max_{\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_p, \varepsilon_1, \dots, \varepsilon_n} M \\ \sum_{j=1}^p \beta_j^2 = 1 \\ y_i(\beta_0 + \beta_1 x_{i2} + \dots + \beta_p x_{ip}) \geq M(1 - \varepsilon_i) \\ \varepsilon_i \geq 0, \quad \sum_{i=1}^n \varepsilon_i \leq C \end{cases}$$

Trong đó C là một tham số không âm do ta lựa chọn. ε_i là các hệ số không âm cho phép quan sát thứ i vi phạm quy tắc của siêu mặt phẳng biên cực đại, với C là giới hạn cho số sai phạm này. Nếu $0 < \varepsilon_i < 1$, điểm i nằm ở phía trong biên nhưng vẫn đúng phía của siêu mặt phẳng phân loại. Nếu $\varepsilon_i = 1$, điểm i nằm ở sai phía của siêu mặt phẳng phân loại.

c, Các kernel và mô hình véc tơ hỗ trợ máy

Mô hình véc tơ hỗ trợ máy (Support Vector Machine) là một mở rộng của mô hình phân loại vectơ hỗ trợ, giúp xây dựng các mô hình phân loại phi tuyến. Mô hình này sử dụng một phép chiếu Φ , chiếu các quan sát từ một không gian không phân biệt tuyến tính lên một chiều không gian mới mà ở đó các quan sát trở nên phân biệt tuyến tính.

Hình 2.2: Ví dụ về phân loại sử dụng mô hình SVM sử dụng kernel đa thức với $d = 3$ (trái) và kernel tròn (phải)

Trong thực tế, việc thực hiện phép chiếu Φ này có thể trở nên rất khó khăn khi kích cỡ của bộ số liệu lớn. Schölkopf and Burges (1999) chỉ ra rằng đối với một số phép chiếu, để ước lượng được mô hình véc tơ hỗ trợ, chúng ta chỉ cần tính được tích vô hướng của các quan sát trong bộ dữ liệu, thủ thuật này được gọi là thủ thuật kernel. Mô hình véc tơ hỗ trợ sử dụng thủ thuật kernel này được gọi là mô hình véc tơ hỗ trợ máy (SVM). Một cách tổng quát, mô hình SVM ước lượng:

$$f(x) = \beta_0 + \sum \alpha_i K(x, x_i)$$

trong đó β_0 , α_i là các hệ số cần ước lượng, $K(x, x_i)$ được gọi là hàm kernel, x_i và x lần lượt là véc tơ của quan sát thứ i trong bộ số liệu và vectơ của quan sát mới cần phân loại.

Một số hàm kernel phổ biến được sử dụng rộng rãi là:

- $K(x, x_i) = x_i^T x$: Hàm kernel tuyến tính, đây thực chất là hàm kernel của mô hình phân loại véc tơ hỗ trợ bình thường.
- $K(x, x_i) = (1 + \sum_{j=1}^p x_j x_{ij})^d$: Hàm kernel đa thức với tham số d là bậc của đa thức ước lượng.
- $K(x, x_i) = e^{-\frac{\|x - x_i\|^2}{2\sigma^2}}$: Hàm kernel tròn với tham số σ quyết định bán kính của đường tròn phân chia các quan sát

2.1.2.2 Quy trình xây dựng một mô hình véc tơ máy hỗ trợ

Trong xây dựng một mô hình SVM, việc lựa chọn kernel thích hợp và việc điều chỉnh để có được tham số thích hợp cho kernel đó là yếu tố vô cùng quan trọng. Hsu, Chang, and Lin (2003) đưa ra một quy trình để có thể đạt được kết quả chấp nhận được đối với hầu hết các trường hợp. Quy trình đó như sau:

- Thực hiện chuẩn hoá bộ số liệu
- Ưu tiên sử dụng kernel tròn (RBF): $K(x, x_i) = e^{-\frac{\|x-x_i\|^2}{2\sigma^2}}$
- Sử dụng kiểm định chéo để tìm tham số tốt nhất cho C và σ .
- Sử dụng tham số C và σ tốt nhất ước lượng được để ước lượng trên toàn bộ bộ số liệu dùng để xây dựng mô hình.
- Kiểm tra hiệu quả mô hình.

Trong bài này ta sẽ đi theo quy trình này để xây dựng mô hình SVM, sử dụng phần mềm LIBSVM Chang and Lin (2011), một phần mềm phổ biến được sử dụng rộng rãi để xây dựng các mô hình SVM.

CHƯƠNG III

TÌNH HUỐNG NGHIÊN CỨU

3.1 SỐ LIỆU VÀ CÁC BIẾN SỐ

Chúng ta thực hành trên bộ số liệu mẫu bao gồm 30000 quan sát và 25 biến bao gồm tình trạng trả nợ, các thông tin nhân khẩu học cơ bản cùng với số liệu về tín dụng và tình trạng hồ sơ của các khách hàng thẻ tín dụng ở Đài Loan từ tháng 4 năm 2005 đến tháng 9 năm 2005.

Các tên biến đã được thay đổi để tiện lợi cho việc đọc hiểu và phân tích, cụ thể như sau:

ID Số ID của mỗi khách hàng tín dụng

LIMIT_BAL Lượng tín dụng cho vay tính bằng Đô la Đài Loan (bao gồm cả các khoản vay cá nhân và các khoản vay với thẻ tín dụng phụ)

SEX Giới tính (0=Nữ, 1=Nam)

EDUCATION (1=sau đại học, 2=đại học, 3=phổ thông, 4=khác)

MARRIAGE Trạng thái hôn nhân (1=đã cưới, 2=độc thân, 3=khác)

AGE Số tuổi tính bằng năm

PAY_0 Tình trạng hồ sơ vào thời điểm tháng 9/2005 (-1=trả đúng hạn, 1=chậm 1 tháng, 2=chậm 2 tháng, ... 8=chậm 8 tháng, 9=chậm 9 tháng hoặc nhiều hơn)

PAY_2 Tình trạng hồ sơ vào thời điểm tháng 8/2005 (thang điểm như trên)

PAY_3 Tình trạng hồ sơ vào thời điểm tháng 7/2005 (thang điểm như trên)

PAY_4 Tình trạng hồ sơ vào thời điểm tháng 6/2005 (thang điểm như trên)

PAY_5 Tình trạng hồ sơ vào thời điểm tháng 5/2005 (thang điểm như trên)

PAY_6 Tình trạng hồ sơ vào thời điểm tháng 4/2005 (thang điểm như trên)

BILL_AMT1 Hóa đơn thanh toán vào thời điểm 9/2005 (Đô la Đài Loan)

BILL_AMT2 Hóa đơn thanh toán vào thời điểm 8/2005 (Đô la Đài Loan)

BILL_AMT3 Hóa đơn thanh toán vào thời điểm 7/2005 (Đô la Đài Loan)

BILL_AMT4 Hóa đơn thanh toán vào thời điểm 6/2005 (Đô la Đài Loan)

BILL_AMT5 Hóa đơn thanh toán vào thời điểm 5/2005 (Đô la Đài Loan)

BILL_AMT6 Hóa đơn thanh toán vào thời điểm 4/2005 (Đô la Đài Loan)

PAY_AMT1 Lượng tiền đã thanh toán vào thời điểm tháng 9/2015 (Đô la Đài Loan)

PAY_AMT2 Lượng tiền đã thanh toán vào thời điểm tháng 8/2015 (Đô la Đài Loan)

PAY_AMT3 Lượng tiền đã thanh toán vào thời điểm tháng 7/2015 (Đô la Đài Loan)

PAY_AMT4 Lượng tiền đã thanh toán vào thời điểm tháng 6/2015 (Đô la Đài Loan)

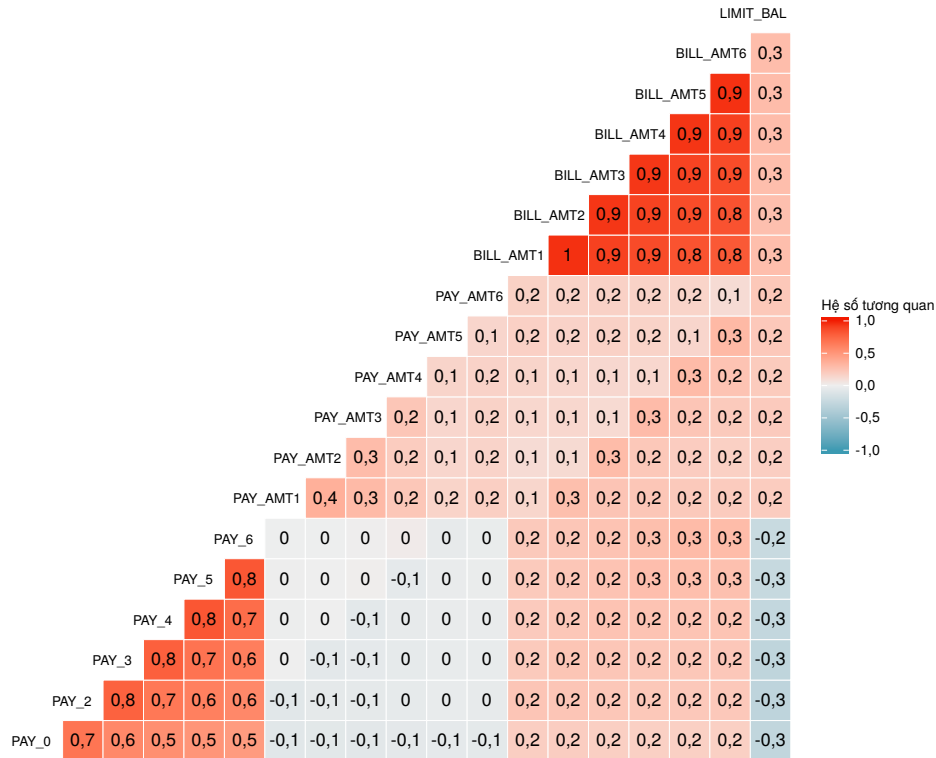
PAY_AMT5 Lượng tiền đã thanh toán vào thời điểm tháng 5/2015 (Đô la Đài Loan)

PAY_AMT6 Lượng tiền đã thanh toán vào thời điểm tháng 4/2015 (Đô la Đài Loan)

DEFAULT Có trả nợ hay không (1=có, 0=không)

Hình 3.1 (trang 20) mô tả ma trận hệ số tương quan Pearson giữa các biến số trong bộ số liệu. Lưu ý tương quan giữa các biến trong nhóm biến PAY (tình trạng hồ sơ) và giữa các biến trong nhóm biến BILL_AMT (hoá đơn thanh toán) là khá cao, thể hiện sự tương đồng cao về mặt thông tin thể hiện của các biến này. Trong số các biến trong bộ số liệu, các biến PAY là có thể hiện tương quan dương với biến DEFAULT, gợi ý rằng chúng ta có thể sử dụng biến này là biến chính để dự đoán tỉ lệ vỡ nợ của khách hàng.

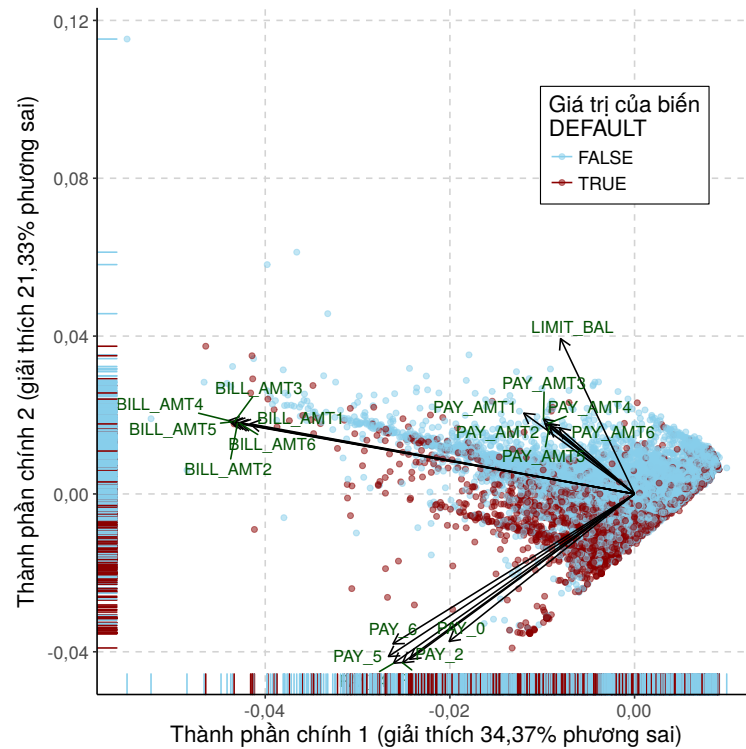
Để có cái nhìn cụ thể hơn vào bộ số liệu này, chúng ta sử dụng phương pháp phân tích thành phần chính (PCA - Principal Component Analysis) để phân tích bộ số liệu. Với phương pháp này, chúng ta tìm một hệ tọa độ trực giao mới để thể hiện bộ số liệu, sao cho với thành phần chính thứ nhất (chiều thứ nhất của hệ tọa độ mới) thể hiện được nhiều nhất có thể thông tin của bộ số liệu, thành phần chính

Hình 3.1: Ma trận hệ số tương quan Pearson giữa các biến trong bộ số liệu.

thứ hai (chiều thứ hai của hệ tọa độ mới) thể hiện nhiều nhất có thể lượng thông tin còn lại của bộ số liệu, v...v... Lưu ý rằng vì các biến trong bộ số liệu có thang đo khác nhau, để đảm bảo hiệu quả cho phương pháp phân tích đa biến này, chúng ta chuẩn hóa các biến trước khi thực hiện PCA. Đồng thời, các biến phân loại như EDUCATION và MARRIAGE cũng được lược bỏ.

Phép chiếu của các biến và các quan sát trong bộ số liệu trên hai thành phần chính đầu tiên được thể hiện trong hình 3.2 (trang 21), với mỗi véc tơ thể hiện một biến và mỗi điểm thể hiện một quan sát trong bộ số liệu. Các quan sát thuộc vào nhóm vỡ nợ (biến DEFAULT bằng 1) có màu đỏ và các quan sát thuộc nhóm không vỡ nợ (biến DEFAULT bằng 0) có màu xanh. Quan sát đồ thị này, chúng ta nhận thấy các quan sát thuộc nhóm vỡ nợ (màu đỏ) tập trung nhiều ở phía dưới đồ thị, hay là giá trị của các biến này chiếu trên thành phần chính thứ 2 (trục tung) là thấp hơn. Như chúng ta nhận xét ở ma trận hệ số tương quan phía trên, véc tơ chiếu các biến thuộc cùng nhóm PAY, PAY_ATM và BILL_ATM nằm khá gần nhau, thể hiện mức độ tương quan cao giữa các biến số thuộc cùng một trong ba nhóm này. Các biến thuộc nhóm PAY có hướng trùng với hướng phân bố của các quan sát thuộc nhóm vỡ nợ, trong khi các biến thuộc nhóm PAY_ATM có hướng trùng với hướng phân bố

Hình 3.2: Phép chiếu bộ số liệu trên hai thành phần chính.

của các quan sát thuộc nhóm không vỡ nợ, gợi ý tiềm năng dùng để dự báo của các nhóm biến này. Ngoài ra các quan sát nhóm vỡ nợ cũng có xu hướng thể hiện cao trên biến SEX. Nhóm các quan sát không vỡ nợ cũng phân bố nhiều theo chiều tăng của các biến AGE và LIMIT_BAL.

Lưu ý rằng đồ thị 3.2 chỉ thể hiện 55,7 phần trăm lượng thông tin của bộ số liệu, chưa kể các biến phân loại như EDUCATION hay MARRIAGE. Bằng cách sử dụng các phương pháp phân tích cụ thể hơn, chúng ta có thể đưa ra một mô hình phân loại chính xác hơn đối với khả năng vỡ nợ của các khách hàng dùng thẻ tín dụng trong bộ số liệu này.

Trong 30000 quan sát của bộ số liệu này, sau khi làm sạch, chúng ta chọn ngẫu nhiên 75% (Khoảng hơn 22000 quan sát) để xây dựng các mô hình. Số lượng quan sát còn lại sẽ được dùng để kiểm tra các mô hình xây dựng được và cho chúng ta cái nhìn về hiệu quả của chúng.

3.2 XÂY DỰNG MÔ HÌNH LOGIT

3.2.1 Tiền xử lý bộ số liệu

Mô hình logit giả định xác suất dự báo $P(y = 1|X)$ phân phối chuẩn với trung bình là 0,5 và thực hiện ước lượng có hiệu quả hơn trên bộ số liệu có tỉ lệ biến phụ thuộc là 0,5. Tuy nhiên trong bộ số liệu chúng ta nghiên cứu này, tỷ lệ $\text{DEFAULT} = 1$ là 22.34%. Để đảm bảo cho hiệu quả của mô hình logit, trong bộ số liệu dùng để ước lượng mô hình, chúng ta lấy tập con của số mẫu thuộc nhóm $\text{DEFAULT} = 1$ một cách ngẫu nhiên, sao cho tỷ lệ $P(\text{DEFAULT} = 1)$ trong bộ số liệu ước lượng bây giờ là 0,5.

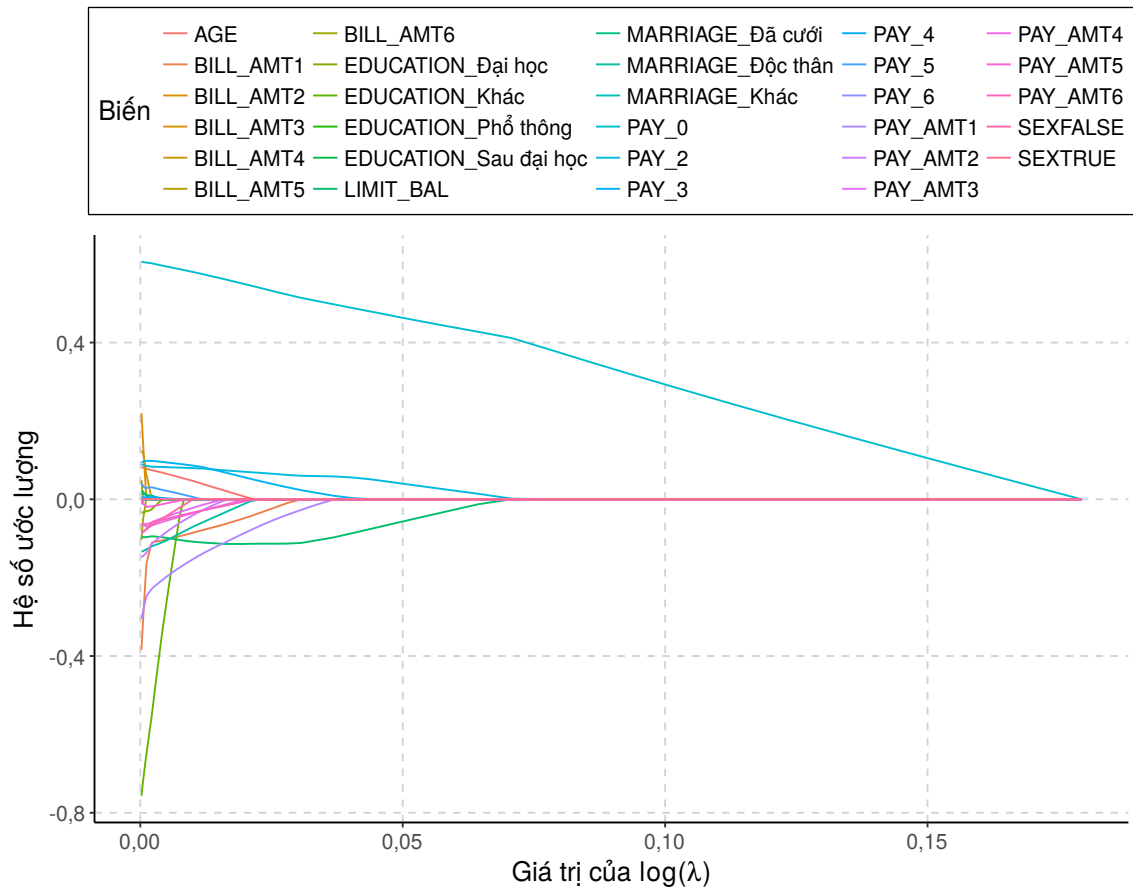
3.2.2 Ước lượng mô hình

Chúng ta thực hiện mô hình logit, sử dụng phương pháp Lasso để giới hạn giá trị của các hệ số ước lượng. Với mỗi giá trị của tham số λ , giá trị của các hệ số ước lượng β càng bị ràng buộc chặt, các hệ số ước lượng có giá trị bằng 0 có thể coi là bị loại khỏi mô hình.

Hình 3.3 mô tả xu hướng của các hệ số ước lượng β khi giá trị của $\log \lambda$ thay đổi. Với hướng tăng của $\log \lambda$ các biến thuộc nhóm BILL nhanh chóng hội tụ về 0, thể hiện mức ý nghĩa thống kê thấp của các hệ số này trong mô hình. Trong khi đó, các biến thuộc nhóm PAY chậm hội tụ về 0 hơn, với biến PAY_0 là biến cuối cùng có hệ số ước lượng β tương ứng hội tụ về 0. Với các giá trị λ lớn hơn từ sau thời điểm này, có thể nói mô hình chỉ còn hệ số chặn β_0 .

Để xác định giá trị hợp lý cho tham số λ trong mô hình này. Chúng ta thực hiện bằng cách chia bộ số liệu thử nghiệm thành 10 phần nhỏ, chạy mô hình logit sử dụng phương pháp Lasso này trên từng bộ số liệu con này, rồi kiểm định kết quả mô hình dựa trên các bộ số liệu còn lại. Từ kết quả của 10 phép ước lượng kiểm định chéo này, chúng ta có thể tính được giá trị trung bình của Deviance tại các giá trị của λ , qua đó chúng ta có thể xác định được giá trị của λ mà Deviance là thấp nhất.

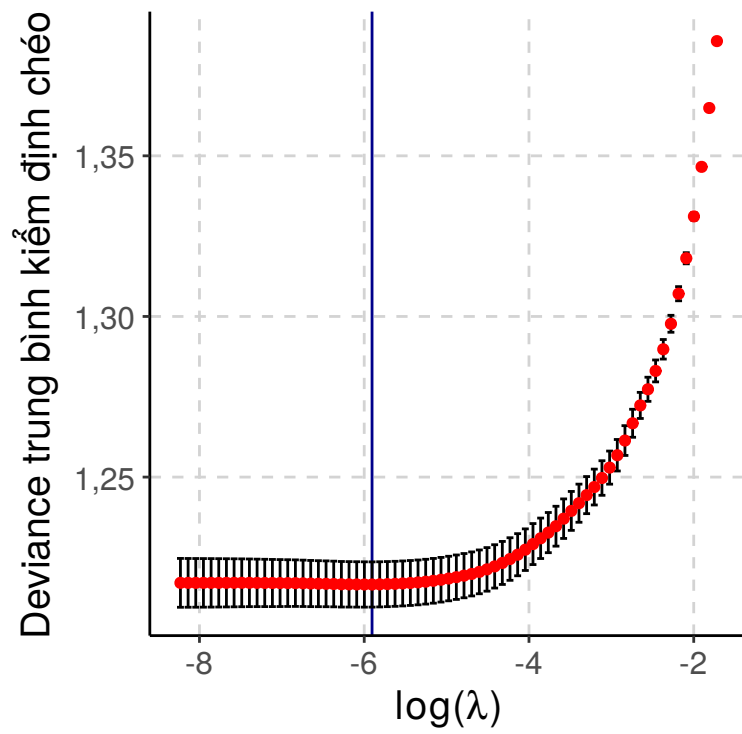
Hình 3.4 mô tả mối quan hệ của Deviance (trên trục tung) khi giá trị của λ thay đổi (giá trị của λ trên trục hoành đã được logarit hóa). Các chấm màu đỏ biểu diễn giá trị Deviance trung bình của kiểm định chéo tại các giá trị khác nhau của $\log(\lambda)$, thanh màu đen thể hiện sai số chuẩn tương ứng của giá trị trung bình này. Đường kẻ dọc màu xanh đậm đánh dấu giá trị của $\log(\lambda)$ mà tại đó giá trị của Deviance là

Hình 3.3: Giá trị ước lượng của các hệ số theo chiều tăng của $\log(\lambda)$

thấp nhất ($\lambda \approx 0,002725$), tương đương với giá trị của λ mà chúng ta lựa chọn cho mô hình này.

Hệ số ước lượng β của mô hình được thể hiện trong bảng 3.1).

Hình 3.4: Giá trị trung bình của Deviance tương ứng với mỗi giá trị tương ứng của λ

Tên biến	Hệ số
Hệ số chặn	-0,0790705
LIMIT_BAL	-0,0949844
SEXFALSE	-0,0617021
SEXTRUE	0,0002595
EDUCATION_Đại học	-0,01836
EDUCATION_Khác	-0,4910211
MARRIAGE_Đã cưới	0,0068734
MARRIAGE_Độc thân	-0,1172755
AGE	0,0725433
PAY_0	0,6006201
PAY_2	0,0829978
PAY_3	0,0974986
PAY_4	0,0049178
PAY_5	0,0288028
BILL_AMT1	-0,1086513
PAY_AMT1	-0,2221284
PAY_AMT2	-0,1073109
PAY_AMT3	-0,0552885
PAY_AMT4	-0,0642869
PAY_AMT5	-0,0166451
PAY_AMT6	-0,0578704

Bảng 3.1: Hệ số ước lượng

3.3 XÂY DỰNG MÔ HÌNH SVM

3.3.1 Tiền xử lý bộ số liệu

Trong số liệu được sử dụng để xây dựng mô hình SVM cũng được xử lý tương tự như xử lý cho mô hình Logit.

3.3.2 Xây dựng mô hình SVM

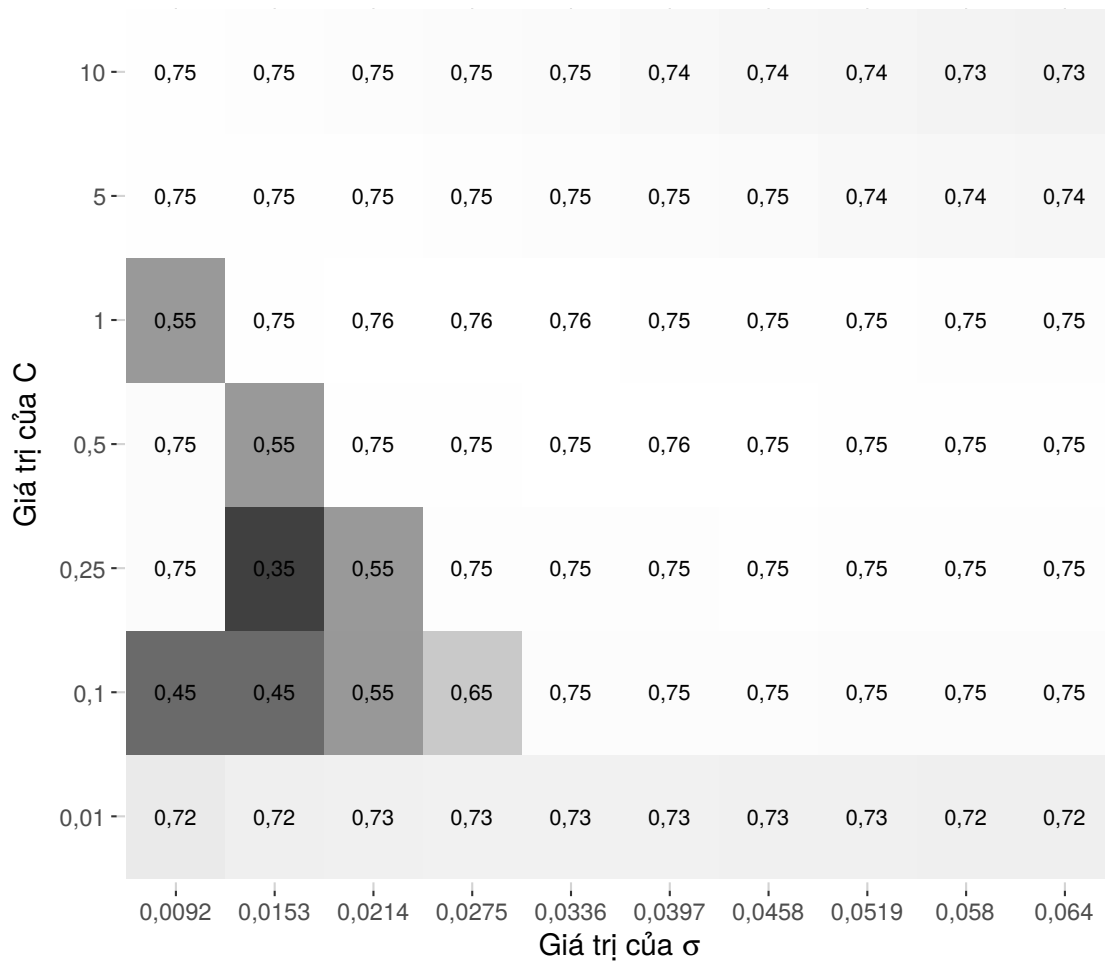
Theo Santos and Gomes (2001), tham số σ hiệu quả cho mô hình SVM đều nằm trong khoảng phân vị 0.1 đến phân vị 0.9 của $\|x - x_i\|$. Các giá trị phân vị của $\|x - x_i\|$ trong bộ số liệu đã được xử lý như sau:

##	90%	50%	10%
##	0,009507368	0,027192205	0,059278172

Để lựa chọn tham số hợp lý cho C và σ chúng ta thực hiện phép thử với từng cặp của hai tham số này. Với mỗi cặp của C và σ , chúng ta thực hiện phép kiểm định chéo 5 lớp trên bộ số liệu dùng để xây dựng mô hình và tính phần diện tích dưới đường cong ROC trung bình.

Hình 3.5 cho thấy kết quả của phép thử này. Giá trị lớn nhất của chỉ số ROC đạt được tại $C = 1$ và $\sigma \approx 0.0275$, sử dụng giá trị tham số này, ta ước lượng mô hình SVM trên toàn bộ tập số liệu dùng để xây dựng mô hình:

```
## Support Vector Machine object of class "ksvm"
##
## SV type: C-svc (classification)
## parameter : cost C = 1
##
## Gaussian Radial Basis kernel function.
## Hyperparameter : sigma = 0,0336744006003365
##
## Number of Support Vectors : 6709
##
## Objective Function Value : -6079,479
## Training error : 0,276116
```


Hình 3.5: Kết quả SVM cho các giá trị khác nhau của tham số C và σ

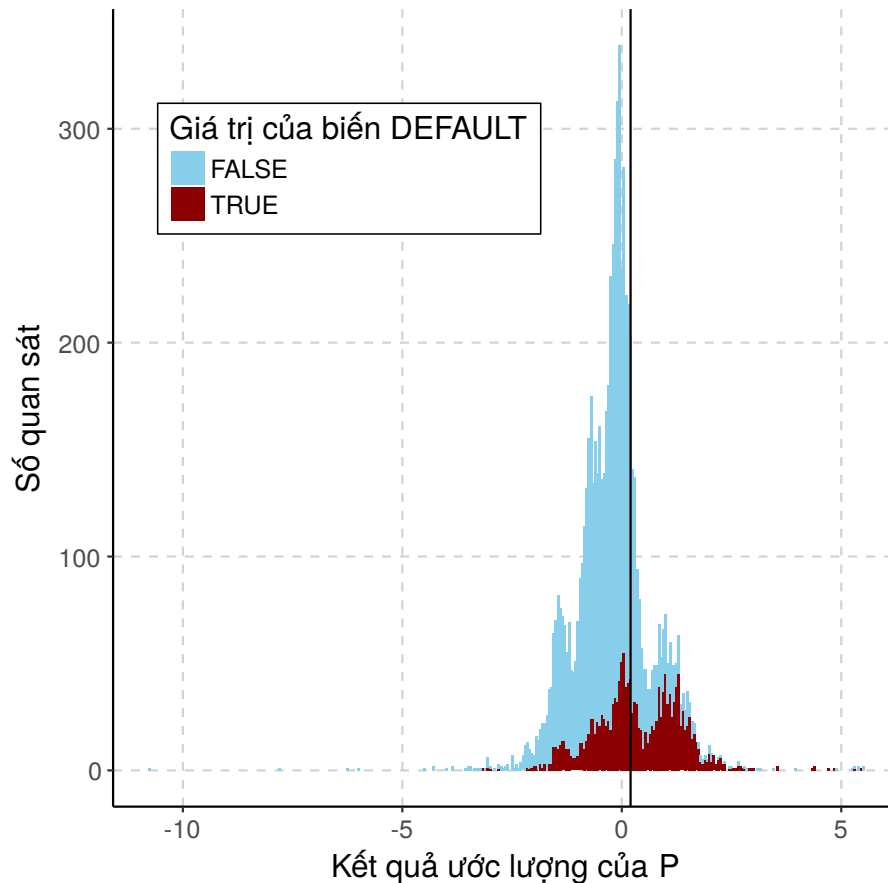
3.4 KẾT LUẬN VỀ KẾT QUẢ ƯỚC LƯỢNG CỦA CÁC MÔ HÌNH

3.4.1 Nhận xét về hiệu quả của các mô hình

3.4.1.1 Nhận xét mô hình Logit

Tuy là một trong những mô hình được sử dụng rộng rãi trong các bài toán phân loại nhưng về bản chất mô hình Logit lại là một mô hình hồi quy với giá trị hồi quy chúng ta thu được là xác suất vỡ nợ $P(\text{DEFAULT} = \text{TRUE})$. Với các hệ số của mô hình ước lượng được ở bảng 3.1, chúng ta tính được xác suất P tương ứng của các quan sát trong bộ dữ liệu dùng để kiểm định mô hình.

Hình 3.6 biểu diễn phân bố của các quan sát trong tập dữ liệu kiểm định đối với giá trị P ước lượng được, với màu đỏ thể hiện cho các quan sát thuộc nhóm vỡ nợ ($\text{DEFAULT} = \text{TRUE}$) và màu xanh thể hiện cho các quan sát thuộc nhóm không vỡ nợ ($\text{DEFAULT} = \text{FALSE}$). Chúng ta có thể thấy thang đo P ước lượng được của mô

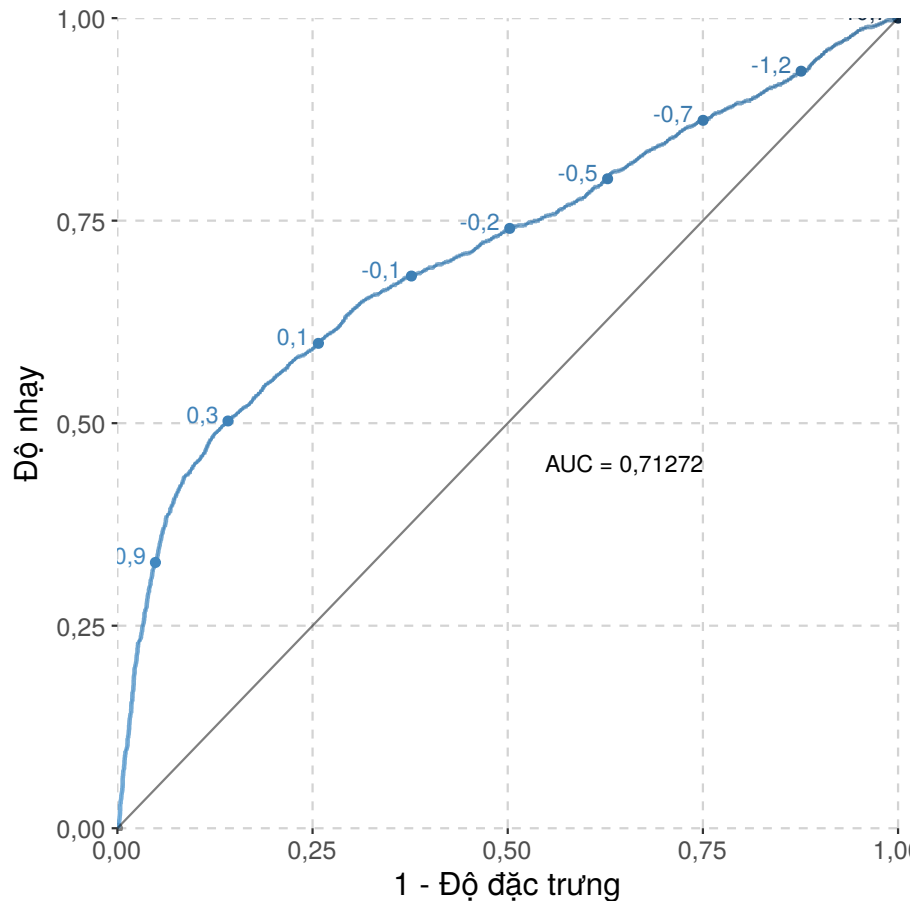

Hình 3.6: Phân bố giá trị ước lượng được của biến DEFAULT

hình chưa thực sự tách các quan sát có giá trị DEFAULT khác nhau ra làm hai phân bố riêng biệt mà vẫn có phần chồng lên nhau giữa phân bố của hai nhóm giá trị.

Đường thẳng màu đen trong hình thể hiện một điểm cắt cho các quan sát tại giá trị $P = 0,2$. Với mỗi một giá trị khác nhau cho điểm cắt mà ta lựa chọn, chúng ta đánh đổi giữa khả năng dự đoán chính xác cho các điểm thuộc phía bên phải đường cắt (độ nhạy) và khả năng dự báo đúng các điểm nằm phía bên trái đường cắt (độ đặc trưng). Khi giá trị của điểm cắt tăng, độ đặc trưng tăng, độ nhạy giảm và ngược lại.

Sự đánh đổi giữa độ đặc trưng và độ nhạy được biểu diễn bởi đường cong ROC (Hình 3.7). Một mô hình có khả năng dự báo chính xác càng cao thì phần diện tích dưới đường cong càng lớn. Trong trường hợp này, phần diện tích dưới đường cong là $AUC = 0,7127241$. Ta có thể thấy, với điểm cắt nằm trong khoảng từ 0,1 đến 0,3, đường ROC có vẻ cách xa nhất so với đường chéo 45° , gợi ý rằng điểm cắt tối ưu có thể nằm trong khoảng này.

Hình 3.7: Biểu đồ ROC cho kết quả ước lượng của mô hình Logit

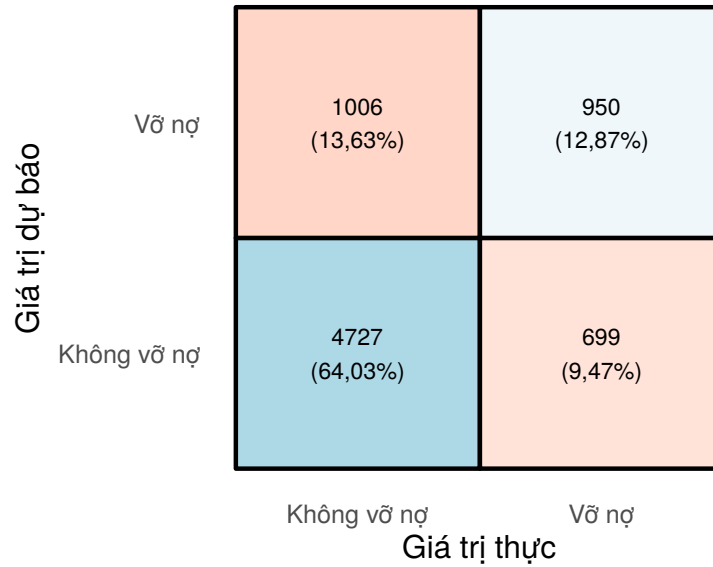
3.4.1.2 Nhận xét mô hình SVM

Chúng ta sử dụng tiếp tục sử dụng mô hình SVM ước lượng được để dự báo trên tập số liệu kiểm tra. Hình 3.8 minh họa một ma trận (confusion matrix) thể hiện độ chính xác của mô hình khi áp dụng lên tập số liệu kiểm tra, với màu xanh thể hiện các quan sát được dự đoán đúng và màu đỏ thể hiện các quan sát bị dự đoán sai.

Trong tổng cộng 7382 dòng của bộ số liệu dùng để kiểm tra, có 1649 trường hợp vỡ nợ, trong đó mô hình dự đoán đúng 950 trường hợp. Đồng thời, trong các quan sát thuộc nhóm không vỡ nợ còn lại, có 1006 quan sát bị mô hình đánh giá nhầm là có vỡ nợ.

Một số chỉ tiêu của ma trận này được thể hiện ở bảng 3.2. Ta có thể thấy độ nhạy (sensitivity) của mô hình là $\approx 0,48\%$, độ đặc trưng (specificity) của mô hình là $\approx 0,87\%$

Nhìn chung tỉ lệ dự đoán chính xác của mô hình trên tập số liệu kiểm tra là 0,7690328%, tỷ lệ của sai lầm loại I (không vỡ nợ nhưng mô hình dự đoán là có)

Hình 3.8: Confusion matrix cho mô hình SVM (radial kernel)

Accuracy	0,769033	Sensitivity	0,485685
Kappa	0,375717	Specificity	0,871176
AccuracyLower	0,759246	Pos Pred Value	0,576107
AccuracyUpper	0,778607	Neg Pred Value	0,824525
AccuracyNull	0,735031	Precision	0,576107
AccuracyPValue	0,000000	Recall	0,485685
McnemarPValue	0,000000	F1	0,527046
		Prevalence	0,264969
		Detection Rate	0,128691
		Detection Prevalence	0,223381
		Balanced Accuracy	0,678430

Bảng 3.2: Một số chỉ tiêu phân tích kết quả phân loại của mô hình SVM

là 13,63%, tỷ lệ của sai lầm loại II (có vỡ nợ nhưng dự đoán là không vỡ nợ) là 9,47%.

3.4.1.3 So sánh giữa hai mô hình

Mô hình Logit cho ta một thang đo P để xếp hạng các quan sát, tuy nhiên mô hình SVM lại chỉ đưa ra một mặt cắt trong không gian để phân loại các quan sát thành hai nhóm. Để có thể so sánh một cách sơ bộ về khả năng phân biệt của hai

mô hình, chúng ta lựa chọn một điểm cắt cho mô hình Logit mà tại đó khả năng phân loại khách hàng vỡ nợ của mô hình (sensitivity) tương đồng với của mô hình SVM. Confusion matrix tương ứng của Logit tại điểm cắt này được thể hiện ở hình 3.9.

Giá trị dự báo	Vỡ nợ	1285 (17,41%)	950 (12,87%)
	Không vỡ nợ	4448 (60,25%)	699 (9,47%)
		Không vỡ nợ	Vỡ nợ
		Giá trị thực	

Hình 3.9: Confusion matrix cho mô hình Logit với điểm mức điểm phân loại vào nhóm vỡ nợ là 0,1117041

So sánh ma trận ở Hình 3.9 với ma trận ở Hình 3.8. Ta có thể thấy là với tỷ lệ dự báo các đối tượng thuộc nhóm vỡ nợ tương đồng (12,87%), khả năng phân loại các khách hàng thuộc nhóm không vỡ nợ của mô hình Logit là thấp hơn so với mô hình SVM. Tỷ lệ đánh dấu nhầm các trường hợp không vỡ nợ của mô hình Logit là 17,65%, so với tỷ lệ 13,63% của mô hình SVM.

Qua những phân tích ở trên chúng ta có thể rút ra các điểm khác biệt giữa hai mô hình Logit và SVM:

- Mô hình Logit cho phép chúng ta ước lượng xác suất vỡ nợ phụ thuộc vào tác động của các biến trong mô hình. Các hệ số ước lượng của mô hình cũng là một cách để chúng ta rút ra được ý nghĩa của các biến số trong bộ số liệu lên xác suất vỡ nợ của khách hàng. Bằng cách sử dụng các giá trị cắt khác nhau, ta có thể điều chỉnh mức độ nhạy cảm của mô hình đối với việc phân loại các khách hàng xấu, phục vụ cho chính sách của ngân hàng.
- Mô hình SVM tuy không đưa ra một thang đo cụ thể cho các quan sát, nhưng lại là một mô hình có hiệu năng phân loại cao hơn, do quan hệ giữa các biến

và khả năng vỡ nợ không bị ràng buộc bởi mô hình tuyến tính. Việc lựa chọn và ứng dụng các kernel và điều chỉnh các tham số của mô hình khiến cho mô hình rất linh hoạt, tuy nhiên lại làm cho ý nghĩa của các hệ số trong mô hình khó có thể diễn giải.

CHƯƠNG IV

KẾT LUẬN

PHỤ LỤC A

THÔNG TIN VỀ PHIÊN LÀM VIỆC TRÊN R

```
## Error in system(paste(which, shQuote(names[i])), intern = TRUE, ignore.stderr  
= TRUE): cannot popen '/usr/bin/which 'uname' 2>/dev/null', probable reason  
'Cannot allocate memory'
```

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. R Core Team (2017). *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. R Foundation for Statistical Computing. Vienna, Austria. URL: <https://www.R-project.org/>.
2. Wickham, Hadley (2017). *tidyverse: Easily Install and Load 'Tidyverse' Packages*. R package version 1.1.1. URL: <https://CRAN.R-project.org/package=tidyverse>.
3. Jed Wing, Max Kuhn. Contributions from et al. (2016). *caret: Classification and Regression Training*. R package version 6.0-73. URL: <https://CRAN.R-project.org/package=caret>.
4. Lessmann, Stefan et al. (2015). “Benchmarking state-of-the-art classification algorithms for credit scoring: An update of research”. In: *European Journal of Operational Research* 247.1, pp. 124–136.
5. Xie, Yihui (2015). *Dynamic Documents with R and knitr*. 2nd. ISBN 978-1498716963. Boca Raton, Florida: Chapman and Hall/CRC. URL: <http://yihui.name/knitr/>.
6. Hosmer Jr, David W, Stanley Lemeshow, and Rodney X Sturdivant (2013). *Applied logistic regression*. Vol. 398. John Wiley & Sons.
7. Chang, Chih-Chung and Chih-Jen Lin (2011). “LIBSVM: A library for support vector machines”. In: *ACM Transactions on Intelligent Systems and Technology* 2 (3). Software available at <http://www.csie.ntu.edu.tw/~cjlin/libsvm>, 27:1–27:27.

8. Friedman, Jerome, Trevor Hastie, and Robert Tibshirani (2010). “Regularization Paths for Generalized Linear Models via Coordinate Descent”. In: *Journal of Statistical Software* 33.1, pp. 1–22. URL: <http://www.jstatsoft.org/v33/i01/>.
9. Thomas, Lyn C (2010). “Consumer finance: Challenges for operational research”. In: *Journal of the Operational Research Society* 61.1, pp. 41–52.
10. Xiao, Wenbing, Qian Zhao, and Qi Fei (2006). “A comparative study of data mining methods in consumer loans credit scoring management”. In: *Journal of Systems Science and Systems Engineering* 15.4, pp. 419–435.
11. Karatzoglou, Alexandros et al. (2004). “kernlab – An S4 Package for Kernel Methods in R”. In: *Journal of Statistical Software* 11.9, pp. 1–20. URL: <http://www.jstatsoft.org/v11/i09/>.
12. Baesens, Bart et al. (2003). “Benchmarking state-of-the-art classification algorithms for credit scoring”. In: *Journal of the operational research society* 54.6, pp. 627–635.
13. Hsu, Chih-Wei, Chih-Chung Chang, Chih-Jen Lin, et al. (2003). “A practical guide to support vector classification”. In:
14. Santos, E. M. dos and H. M. Gomes (2001). “Appearance-based object recognition using support vector machines”. In: *Proceedings XIV Brazilian Symposium on Computer Graphics and Image Processing*, pp. 399–. DOI: [10.1109/SIBGRAPI.2001.963105](https://doi.org/10.1109/SIBGRAPI.2001.963105).
15. Schölkopf, Bernhard and Christopher JC Burges (1999). *Advances in kernel methods: support vector learning*. MIT press.
16. Boser, Bernhard E, Isabelle M Guyon, and Vladimir N Vapnik (1992). “A training algorithm for optimal margin classifiers”. In: *Proceedings of the fifth annual workshop on Computational learning theory*. ACM, pp. 144–152.